

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ АВІАЦІЙНОГО ТРАНСПОРТУ

Повітряний простір є важливим стратегічним ресурсом з комерційної точки зору. Внутрішній ринок авіаційних перевезень на сьогодні перебуває у стані своєї активізації. Водночас, серед принципів повітряного права України виокремлюється принцип "відкритого неба", який є віддзеркаленим відображенням глобалізації авіатранспортної галузі та виражається у формуванні стратегічних альянсів авіакомпаній. При цьому вітчизняні авіакомпанії зможуть нарівні конкурувати з іноземними, за умови приєднання України до угоди "Про відкрите небо", яка підписана країнами – членами ЄС.

В юридичній літературі питання правового становища суб'єктів господарської діяльності у сфері авіаційного транспорту не знайшли належного теоретичного висвітлення. В процесі роботи секції, доповідачами та іншими учасниками конференції висвітлено та обговорено широкую проблематику щодо:

- правового регулювання міжнародних повітряних перевезень;
- розвитку авіаційного пасажирського транспорту в Україні;
- господарсько-правового забезпечення повітряних перевезень вантажів;
- зарубіжного досвіду притягнення до відповідальності авіаперевізників за порушення правил конкуренції;
- договірного оформлення відносин, пов'язаних із перевезенням вантажу, в тому числі небезпечного, повітряним транспортом;
- проблем та перспектив розвитку вітчизняного ринку авіаперевезень на шляху створення єдиного авіаційного простору між Україною та ЄС.

За результатами обговорення виступів доповідачів були виокремлені перспективні напрямки щодо вдосконалення правового становища суб'єктів господарювання у сфері авіаційного транспорту, які можуть стати підґрунтям для нових наукових досліджень як молодих вчених, так і студентів.

СТОРОНИ ДОГОВОРУ НАЙМУ (ОРЕНДИ)

За легальним визначенням у ст. 759 ЦК сторони договору найму визначені як наймодавець та наймач та конкретизуються у оренді як орендодавець та орендатор. Оскільки законодавець у ЦК України встановив синонімічність найму з орендою то наймодавець і є орендодавцем, а наймач – орендарем. Таке визначення, принаймні, є спірним: навіщо два визначення одного і тому ж договору та одних і тих же сторін. Навіть якщо визначення договору найму та договору оренди співпадають, змішувати їх не варто, бо втрачається їх особливість і, хоч незначна, різниця у меті.

В Законі України "Про оренду майна державних підприємств" сторони такого договору виділені окремо і не можуть ототожнюватися хоча б за формальними ознаками. Тут не вказується, що оренда є наймом. Отже, є різниця у договорі найму та договорі оренди. Так орендатор у зазначеному спеціальному законі сприймається як суб'єкт підприємництва. Звідси або слід привести спеціальний закон у відповідність до конструкції договору найму/оренди в ЦК, або розмежувати ці договори.

Сторони в договорі найму можуть бути визначені із загальним та спеціальним правовим становищем. При першому варіанті допустима участь у таких відносинах будь-яких осіб-учасників цивільних правовідносин. У другому – лише ті, які визначені у законі, зокрема юридичні особи публічного права, державні органи та органи місцевого самоврядування. За загальним правилом, наймодавець можуть бути особи (фізичні і юридичні) а також держава, Автономна Республіка Крим, органи місцевого самоврядування, якщо законом не встановлено заборон.

Перш за все, наймодавець (орендодавцем) за договором оренди може бути його власник речі (майна), які визначені індивідуальними ознаками, або особа, якій належать майнові права. Наймодавець може бути також особа, уповноважена на укладення договору

найму (ст. 761 ЦК). Таке правило ґрунтується на тому, що здавання майна в оренду є формою використання майна. Звідси наймодавцем може бути той, хто має право власності на майно, насамперед власник майна або особа, який має відповідні майнові зокрема, право оперативного управління, повного господарського відання. Проте у такому разі слід отримати згоду первинного власника.

Бути наймодавцем може особа, яка отримала такі повноваження відповідно до закону або договору. Право передавати речі в оренду може виникнути у комісіонера за договором комісії або у довірчого управителя за договором довірчого управління майном.

У деяких різновидах договору найму законодавець встановлює обмеження щодо наймодавця (договір оренди державного та комунального майна, договір прокату). Так, відповідно до ч.6 ст. 75 ГК в редакції Закону України "Про внесення змін до Господарського кодексу України" державне комерційне підприємство не має права безоплатно передавати належне йому майно іншим юридичним особам чи громадянам, крім випадків, передбачених законом. Здавати в оренду цілісні майнові комплекси структурних одиниць та підрозділів державне комерційне підприємство має право лише за попередньою згодою органу, до сфери управління якого воно входить, і, як правило, на конкурентних засадах. Тут спеціальні умови для укладання договору оренди: припис закону та письмовий дозвіл власника.

Стаття 5 Закону України "Про оренду державного та комунального майна" передбачає, що орендодавцями є: Фонд державного майна України, його регіональні відділення та представництва – щодо цілісних майнових комплексів підприємств, їх структурних підрозділів та нерухомого майна, а також майна, що не увійшло до статутних фондів господарських товариств, створених у процесі приватизації (корпоратизації), що є державною власністю, крім майна, що належить до майнового комплексу Національної академії наук України та галузевих академій наук; органи, уповноважені Верховною Радою АРК та органами місцевого самоврядування управляти майном, – щодо цілісних майнових комплексів підприємств, їх структурних підрозділів та нерухомого майна, яке відповідно належить АРК або перебуває у комунальній власності; підприємства – щодо окремого індивідуально визначеного майна та нерухомого майна, загальна площа яких не перевищує 200 кв.

м на одне підприємство, а з дозволу органів, зазначених в абзацах другому та третьому цієї статті, – також щодо структурних підрозділів підприємств (філій, цехів, дільниць) та нерухомого майна, що перевищує площу 200 кв. м.

Орендарями відповідно до закону можуть бути господарські товариства, створені членами трудового колективу підприємства, його структурного підрозділу, інші юридичні особи та громадяни України, фізичні та юридичні особи іноземних держав, міжнародні організації та особи без громадянства.

Фізична особа, яка бажає укласти договір оренди державного майна з метою використання його для підприємницької діяльності, до укладення договору зобов'язана зареєструватись як суб'єкт підприємництва. Особливості оренди майна для здійснення підприємницької та іншої діяльності громадянами та юридичними особами іноземних держав та особами без громадянства визначаються законодавством України.

Законодавством імперативно встановлено, що наймодавцем може бути суб'єкт підприємницької діяльності. Так за договором прокату наймодавцем може бути лише особа-підприємець, зокрема Закон України "Про фінансовий лізинг" встановлено, що його сторонами можуть бути лише суб'єкти підприємницької діяльності.

Право бюджетних установ бути наймачами та орендарями майна стримується специфікою бюджетного фінансування та вимогою цільового використання бюджетних коштів, контролем за їх використанням з боку Рахункової палати України.

До наймачів за загальним правилом особливих вимог не висувається. Проте в деяких випадках особа наймача орендатора повинна бути кваліфікованою – він повинен мати право на використання (експлуатацію) орендованого майна. Це стосується складного майна і зокрема транспортних засобів, де виникає проблема кваліфікованого і безпечного їх використання і забезпечення справного стану.

Таким чином, право на укладення договору оренди здебільшого пов'язується із правовим становищем власника майна чи того, хто має на нього виключні права. Такий підхід є виваженим і забезпечує дотримання вимог чинного законодавства, навіть якщо ускладнює укладення договору.